

Zelene površine in drevesa – velika vrednost in skupna vrednota

Priporočila za lastnike in investitorje

Narava je nepogrešljiva sestavina našega življenja. Rastline skupaj z drugimi živimi bitji in njihovimi življenjskim okoljem (tla, voda, zrak) **omogočajo življenje, ustvarjajo zrak, klimo, uporabno vrednost in podobo prostora**. V naseljih zelene površine in drevesa ustvarjajo **ekološko vrednost prostora** torej pogoje za življenje ljudi in drugih živih bitij, prispevajo h **kakovosti, vrednosti in varnosti bivalnega okolja** ter k **zdravju in dobremu počutju prebivalcev**, varujejo ljudi in okolje pred vročino in **preprečujejo poplave**.

Pogoji za življenje rastlin v naselju so bistveno **drugačni in težji kot v naravi**, omejena so tla, slabši je zrak, manj je vode in več vročine. Rastline s svojimi življenjskimi okolji ali ekosistemi v naseljih tekmujejo za prostor s hišami in cestami. Dejavnosti človeka v prostoru fizično prizadevajo in ogrožajo rastline in njihov življenjski prostor. Rastline in njihovi ekosistemi so v naseljih **šibkejši kot v naravi in odvisni od človeka**. Dodaten **pritisk na naravo povzročajo tudi podnebne spremembe**, ki povzročajo globalno spreminjanje pogojev za njihovo življenje, **selitve in izginjanje vrst** ter ogrožajo obstoj narave.

Ohranjanje narave je zato tudi naselij zelo pomembno in **občine se zato zavzeto ukvarjajo z varstvom in razvojem svojih zelenih površin in dreves in ekološko vrednostjo prostora**. Odrasla drevesa imajo pri tem **poseben položaj**, ker imajo **neverjetno sposobnost, da v svoji okolici bistveno izboljšujejo pogoje za življenje** ljudi in drugih živih bitij, znižujejo pritiske vročine in močnih padavin ter ustvarjajo zdravo in prijetno bivalno okolje.

Občine z **načrtovanjem in upravljanjem zelenih in ozelenjenih površin ter dreves** zagotavljajo prostor in druge pogoje za rast in učinkovito delovanje rastlin in njihovih ekosistemov na bivalno okolje človeka in drugih živih bitij ter **ustvarjajo ekološko vrednost prostora**. To je potrebno:

- ker zelene površine in drevesa **nujno potrebujemo** za svoje življenje **in je pomembno** kje v prostoru so, kakšne so in koliko jih je, in
- ker so pogoji za življenje rastlin in ekološka vrednost prostora v naseljih **v največji meri** odvisni od tega, kako ljudje v prostoru živimo, gradimo in ga uporabljamo in vzdržujemo.

Občine morajo zato, da bi **zagotovile koristno delovanje** rastlin in njihovih ekosistemov v naseljih **aktivirati ves potencial zelenih površin in dreves**. Pri tem delu **občine potrebujejo pomoč in sodelovanje vseh prebivalcev in lastnikov zelenih površin in dreves**. Urejanje javnih zelenih površin in dreves je lahko v prostoru zares učinkovito samo, če se dobro dopolnjuje tudi z urejanjem zelenih površin in dreves drugih lastnikov. Delovanje občine in lastnikov zemljišč in dreves morata zato biti **povezana, skladna in strokovna**.

Rastline in njihovi ekosistemi vplivajo na človeka in okolje na **edinstven in nenadomestljiv način**. Narava deluje tiho, vztrajno in ne pozna meja. Tako kot se voda ob neurju razliva preko vrtnih ograj in občinskih mej, tudi krošnje dreves ustvarjajo dober zrak in počutje preko meja svojega rastišča in krošenj. Ljudje se večino časa koristi zelenih površin in dreves ter narave v naseljih ne zavedamo zares. Šele velika vročina nas opozori na **senco mestnih dreves** in šele bolezen kot je bila pandemija je lahko sprožila množično **zavedanje o vrednosti vrtov, parkov, gozdov in zelenic** za naše zdravje in dobro počutje. **Pokritost prostora z drevesnimi krošnjami**^{1,2} je postala široko uveljavljeno merilo za kakovost bivalnega okolja in priporočilo Svetovne zdravstvene organizacije o pomenu **bližine urejenih javnih zelenih površin** za zdravje in dobro počutje se je dokazalo v praksi in postalo široko razumljivo³.

Ne zanašajmo se na druge, prispevajmo po svoje k dobri praksi urejanja zelenih površin in dreves v naših naseljih vsi!

- **Učinkovitost urejanja dokazujejo številni koristni učinki** zelenih površin in dreves na okolje, stavbe, ljudi in druga živa bitja.
- Učinki vzdrževanja se **povečujejo**, če je vzdrževanje javnih in drugih zelenih površin **strokovno in povezano**.
- Okolje v naselju je **bolj vzdržno, varno in kakovostno**, če se vsi lastniki zelenih površin in dreves **zavežejo enotnim strokovnim merilom varovanja in razvoja**.
- Učinki vzdrževanja se v prostoru lahko izničujejo, če niso vse zelene površine in drevesa varovana in vzdrževana **enakovredno** skrbno in strokovno.

Kako lahko prebivalci kot lastniki in investitorji prispevamo k učinkovitemu urejanju?

- **Skrbno ohranjajte in vzdržujte svoje zelene površine.**

Vzdrževanje in ureditve prilagodite svojim zmožnostim. Upoštevajte priporočila stroke glede intenzivnosti košnje, varstva biotske pestrosti in rabe gnojil ter drugih zaščitnih sredstev. Vaše ukrepanje vpliva na vaše in druge rastline, živali in ljudi ter njihovo življenjsko okolje, zemljo, vodo in zrak. Na ulični strani poskrbite za dobro počutje in varnost mimoidočih.

- **Ohranjate, vzdržujte in nadomeščajte svoje žive meje.**

Z živo mejo zagotavljate kakovost bivanja zase in druge ljudi in živa bitja ter sebi in drugim ustvarjate kulturno in ekonomsko vrednost in odpornost okolja. Ne zamenjajte žive meje za grajeno ograjo, če to ni zares potrebno in tudi grajeno ograjo ozelenite.

- **Poskrbite za strokovno saditev in nego dreves. Varujte odrasla drevesa!**

Strokovno izbrano in posajeno drevo, bo vam bo dolgo časa ustvarjalo dobro počutje in dobro delovalo v prostoru. Dobro vzdrževano drevo bo zdravo, lepo in varno ter dolgo živo. Angažirajte kvalificiranega arborista, da spremlja zdravje in varnost vaših odraslih dreves. Poiščite pomoč občine, če ste v stiski zaradi velikih in starih dreves. Ne sekajte odraslih dreves, če to ni zares potrebno! Nova drevesa bodo potrebovala zelo dolgo časa in veliko nege, da bodo morda postala podobno lepa in učinkovita kot so bila stara.

1 Evropski parlament in Svet EU. (2024). Uredba (EU) 2024/1991 z dne 24. junija 2024 o obnovi narave in spremembi Uredbe (EU) 2022/869. Uradni list Evropske unije, L 202, 1–65.

2 Konijnendijk, C. (2021). The 3-30-300 Rule for Urban Forestry and Greener Cities.

3 Urban green spaces and health. (2016). WHO Regional Office for Europe.

- **Pri načrtovanju prenove zelenih površin in novih ureditev se posvetujte s stroko in občino.**

Pridobite mnenja glede sprejemljivosti vaših idej in poskrbite, da bodo načrti idejne zasnove in zasaditve sprejemljivi tudi za vaše sosede in okolje ter bodo učinkovito prispevali k urejeni podobi in ekološki vrednosti vašega okolja in naselja. Zahtevajte od projektantov podrobne načrte ureditve in zasaditve, z upoštevanjem komunalnih vodov in s popisom rastlin in oceno stroškov vzdrževanja. Na seznamu naj bo nabor različnih vrst rastlin.

- **Pri novi gradnji poskrbite za ohranjanje raščenelega terena in ekološke vrednosti prostora.**

Sledite svojim željam in hkrati upoštevajte nasvet strokovnjakov glede ustvarjanja dobrih pogojev za učinkovito zasaditev in ureditev okolja, ustvarjanje mikroklimе, podobe in odvajanja oziroma zadrževanja padavinske vode. Poskušajte se ograditi z živo mejo, ali pa v sili grajeno ograjo vsaj dobro ozelenite.

- **Posvetujte se s krajinskim arhitektom in arboristom.**

Ko načrtujete preurejanje svojega vrta ali večje posesti, nove posege kot so stavbe, vrtne lope, bazeni in podobno se čim prej posvetujte s strokovnjaki. Pridobite tudi strokovno mnenje o stanju v prostoru, vrednosti obstoječe vegetacije, kakovosti tal, gibanju vode in podobno ter si pravočasno zagotovite dobre možnosti, da boste z novo ureditvijo dosegli zelene učinke in preprečili nepotrebne probleme.

- **Pomislite na učinke vaše dejavnosti in investicij na sosesko, skupnost in širše okolje.**

Stremite skupaj s svojimi projektanti, da ustvarite kakovostno ureditev, ki bo prispevala tudi k vrednosti in podobi okolice in naselja ter dobremu počutju sosedov in sokrajanov. Skrbite za ekološko vrednost vaše posesti in zagotovite učinkovito zadrževanje in ponikanje vode. Ne sekajte po nepotrebem odraslih dreves in poskrbite za raznovrstnost novih zasaditev in izbiro okolju prilagojenih rastlin. Kjer vaše zemljišče meji na javni prostor, premislite o možnosti posaditve dreves in žive meje.

Zelene površine in drevesa niso ovira pri načrtovanju, so podpora idejni zasnovi in krepitvi koristi bivalnega okolja ter naložba v prihodnost.